

การปรับตัวด้านการดำรงชีวิตของชุมชนชาวแพริมแม่น้ำน่าน
ในหมู่บ้านคลองโคกข้าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

LIVELIHOOD ADAPTATION OF RAFT PEOPLE COMMUNITY ALONG THE NAN RIVER
IN KLONKHOKCHANG VILLAGE, MUANG DISTRICT, PHITSANULOK PROVINCE

เนตรชนก วันอิน, ชยานิน ลำดวง

Netchanok wan-in, Chayanin Lamduan

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Phibunsongkhram Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: netchanok.w@psru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับตัวด้านการดำรงชีวิตของชุมชนชาวแพในหมู่บ้านคลองโคกข้าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจงกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 10 คน ได้แก่ ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำจิตวิญญาณและตัวแทนประชาชนและใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า การปรับตัวด้านดำเนินชีวิตของชุมชนชาวแพริมแม่น้ำน่านในหมู่บ้านคลองโคกข้าง จังหวัดพิษณุโลก มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการดำเนินชีวิต ชุมชนชาวแพมีการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมด้านที่อยู่อาศัยในแม่น้ำสู่พื้นที่จัดสรรของรัฐซึ่งการปรับเปลี่ยนที่อยู่อาศัยประชาชนที่อพยพขึ้นมาต้องปรับเปลี่ยนอาชีพมาเป็นการทำงานรับจ้าง บริการและเกษตรกรรมมากขึ้น 2) ด้านความเชื่อและความรู้สึก ชุมชนชาวแพยังคงมีการยึดติดกับความเชื่อเกี่ยวกับวิถีชีวิตที่อยู่กับแม่น้ำคงคายังให้ความเคารพนับถือมาโดยตลอดแต่ก็มีการเปิดรับความเชื่อเกี่ยวกับทางศาสนาเพิ่มขึ้นของแต่ละบุคคล 3) ด้านบทบาทหน้าที่ ชุมชนชาวแพมีการปรับตัวด้านบทบาทที่ให้เป็นไปตามสังคมชุมชนที่เป็นอยู่โดยทุกคนจะมีหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละบุคคลในการดำเนินชีวิต 4) ด้านการพึ่งพาอาศัย ชุมชนชาวแพมีการใช้ชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงจากความสัมพันธ์แบบญาติพี่น้องสู่ลักษณะความสัมพันธ์แบบเพื่อนบ้านมากขึ้นเพราะเนื่องจากการปรับเปลี่ยนที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมใหม่จากเดิม สำหรับข้อ

เสนอแนะเชิงนโยบาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับควรมีการพัฒนาชุมชนและส่งเสริมอาชีพของคนในชุมชนชาวแพเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ของครัวเรือนนอกจากการประกอบอาชีพหลักของคนในชุมชน ตลอดจนการจัดกิจกรรมในการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อกระตุ้นให้เกิดการมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน

คำสำคัญ: การปรับตัว; การดำรงชีวิต; ชุมชนชาวแพ

Abstract

The purpose of this research was to study the livelihood adaptation of the Phae community in Klong Khok Chang Village, Muang District, Phitsanulok Province. using qualitative research methods by focusing on in-depth interviews with a group of 10 key informants, namely local leaders, local leaders, spiritual leader, and public representatives and use content analysis.

The results showed that Lifestyle adaptation of raft people community along the Nan River in Klong Khok Chang Village Phitsanulok Province has 4 aspects: 1) aspects lifestyle the raft community has changed the living environment in the river to the state allocation area, where the change of residence for people who have migrated up has to change their occupation to work for wages, services, and more farmers. 2) aspects beliefs and feelings the raft community still adheres to beliefs about the way of life along the Ganges that have always been respected but have become more open to religious beliefs of the individual. 3) aspect's role the raft community has adapted roles according to the existing community society, where everyone has individual duties and responsibilities in their lives. 4) aspects dependence the raft community has changed their lives from relative relations to neighbor relations more because of the change in housing and the new environment from the original.

For policy suggestions related agencies should have community development and career promotion for people in the raft community to increase household income in addition to the main occupation of the people in the

community. as well as organizing activities to involve people in the community to encourage good relationships among themselves.

Keywords: Adaptation, Livelihood, Raft community

บทนำ

ในอดีต “เรือนแพพิษณุโลก” ถือเป็นอัตลักษณ์แห่งเมืองสองแคว จนปรากฏในคำขวัญของเมืองพิษณุโลก “พระพุทธชินราชงามเลิศ ถิ่นกำเนิดพระนเรศวร สองฝั่งน่านล้วนเรือนแพ หวานฉ่ำแท้กล้วยตาก ถ้ำและน้ำตกหลากตระการ” แต่ปัจจุบันสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าสองฝั่งน่านล้วนเรือนแพเหลือเพียงเล็กน้อยเท่านั้นที่ยังคงมีให้เห็น ส่วนใหญ่เป็นแพร้านอาหารและธุรกิจอื่นๆ ลมหายใจเรือนแพพิษณุโลกเริ่มแผ่วเบาลงต่อเนื่อง นับตั้งแต่ปี 2541-2542 ที่จังหวัดพิษณุโลกอ้างเหตุผลย้ายชุมชนชาวแพขึ้นฝั่งบริเวณโคกช้าง ตำบลอรุณภูมิ อำเภอเมืองพิษณุโลก เพราะความสกปรก เนื่องจากมีการขับถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ ลงในแม่น้ำน่าน แบบไม่สามารถแก้ไขได้ นอกจากนี้มีเรือดูดสิ่งปฏิกูลแต่ในความเป็นจริงคงปฏิบัติกันไม่ได้ ประกอบกับห้ามไม่ให้เพิ่มจำนวนแพ กล่าวคือ ห้ามขอบ้านเลขที่เพิ่มจากที่มีอยู่ 100 เรือนเศษในปัจจุบัน (ปี พ.ศ 2562) ทำให้ชุมชนชาวแพน่านเมืองสองแคววันนี้เหลืออยู่เพียงน้อยนิดอยู่แถบท้ายน้ำน่านด้านทิศใต้เท่านั้น ซึ่งคงไม่ใช่เอกลักษณ์ของเมืองสองแควอีกต่อไป แม้ว่าธนาคารอาคารสงเคราะห์ (ธอส.) สาขาพิษณุโลกจะอนุมัติสินเชื่อให้ชาวแพได้ปรับปรุงเรือนแพของตัวเองให้มีความสวยงาม แต่ก็ไม่สามารถฟื้นฟูให้กลับมาตราตรึงได้ดังเดิมและนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาวิถีชีวิตชุมชนชาวเรือนแพสองฝั่งลำน้ำน่านของเมืองพิษณุโลก ก็ได้เลือนหายไปโดยไม่รู้ตัว ถูกแทนที่ด้วยแพธุรกิจ แพร้านอาหาร เรียงรายอยู่ริมฝั่งน้ำน่านเขตเทศบาลนครพิษณุโลกท่ามกลางท่อระบายน้ำทิ้งจากอาคารสิ่งปลูกสร้างขนาดใหญ่บางแห่งที่ต่อตรงสู่น้ำน่าน (MGR ONLINE, 2562)

ทั้งนี้ทำให้หลายฝ่ายออกมาวิจารณ์อย่างกว้างขวางในลักษณะเสียต้ายเอกลักษณ์ของจังหวัดพิษณุโลก ทางด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวซึ่งมีทั้งอดีตอาจารย์มหาวิทยาลัยภาครัฐและภาคเอกชน อาทิ ประธานหอการค้าจังหวัด สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวฯ ตลอดจนประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จ.ส.อ.ดร.ทวี บูรณเขตต์ เจ้าของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน “จำทวี” และบุคคลดีเด่นของชาติ ประจำปี 2533 จากคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติสำนักนายกรัฐมนตรี ได้ออกมาแสดงความคิดเห็นเสียต้ายเรือนแพและวิถีชีวิตที่สวยงามขณะที่จังหวัดอื่นอยากมีเรือนแพแต่จังหวัดพิษณุโลกเอาออกไป สำหรับโครงการย้ายเรือนแพกลางลำน้ำน่านขึ้นบนฝั่งเริ่มย้าย

มาตั้งแต่ปี 2541 เป็นต้นมา โดยทางการจ่ายค่ารื้อขนย้ายให้หลังละ 5,000 บาท และจัดสรรที่ดินบริเวณบ้านคลองโคกช้าง หมู่ที่ 10 ตำบลรัฐญิก อำเภอเมืองพิษณุโลก ซึ่งเป็นที่ดินในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก โดยชาวแพต้องจ่ายค่าก่อสร้างบ้านพักซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยผ่อนชำระเดือนละ 1,300 บาท เป็นระยะเวลา 15 ปี และจ่ายค่าเช่าที่ดินองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก ปีละ 252 บาท อย่างไรก็ตาม มีชาวแพส่วนหนึ่งที่ไม่ยอมย้ายขึ้นฝั่ง แต่ถูกจัดสรรให้ย้ายไปจากสถานที่เดิม เพราะมีวิถีชีวิตเคยมีรายได้จากการหาปลาในแม่น้ำน่าน เช่น ดักขาย ตกปลา เป็นต้น (Northernnewsthailand, 2562)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาในเรื่องประสบการณ์และการปรับตัวของประชาชนที่เคยอาศัยอยู่ ชุมชนชาวแพในริมแม่น้ำน่านว่ามีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไรจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนศึกษาทัศนคติของประชาชนที่เคยอาศัยอยู่ชุมชนชาวแพต่อการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย โดยข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัย อาจจะทำให้คนเห็นความสำคัญและเข้าใจผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนชาวแพมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของชุมชนชาวแพ
2. เพื่อศึกษาปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวแพ
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการปรับตัวของชุมชนชาวแพ

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) รูปแบบปรากฏการณ์นิยม (Phenomenalism) และได้มีการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสู่การศึกษาภาคสนามในการหาคำตอบให้กับวัตถุประสงค์การวิจัย

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

หน่วยในการวิเคราะห์ : กลุ่มชุมชนชาวแพ จำนวน 3 คน

พื้นที่ในการวิจัย : กลุ่มชุมชนชาวแพในพื้นที่หมู่บ้านคลองโคกช้าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย : กลุ่มชุมชนชาวแพที่เคลื่อนย้ายที่อยู่มาจากรือนแพริมแม่น้ำน่าน ตามโครงการเคลื่อนย้ายเรือนแพริมแม่น้ำน่าน จังหวัดพิษณุโลก มาตั้งอยู่บริเวณริมคลองโคกช้าง หมู่ที่ 3 ตำบลรัษฎา อำเภอมะนัง จังหวัดพิษณุโลก

วิธีการออกแบบเลือกผู้ให้ข้อมูลในการได้มาซึ่งกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การเลือกตัวอย่างในการศึกษาด้วยวิธีการเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อหาผู้ให้ข้อมูลที่ดีและเหมาะสมกับประเด็นที่ทำการวิจัยอันเป็นการได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกที่ให้ความเข้าใจถึงปรากฏการณ์ที่ศึกษาแบบองค์รวมและใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบก้อนหิมะ (Snowball Sampling) คือ การสอบถามที่เริ่มจากผู้รู้คนแรกแล้ว ให้ผู้รู้คนแรกแนะนำชื่อหรือให้ช่วยส่งต่อไปยังผู้รู้คนอื่นๆ โดยจะทำได้เช่นนี้ตลอดไป จนกว่าการเก็บรวบรวมข้อมูล/ข่าวสารมีการอิ่มตัวแล้ว ซึ่งการใช้หลักการนี้ก็เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (ชาย โพธิ์สิตา, 2547) กล่าวคือ ไม่มีข้อมูลอะไรใหม่อีกแล้วหรือได้คำตอบซ้ำเหมือนเดิม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ได้มีการเลือกวิธีการให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังต่อไปนี้

1) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาพัฒนาการของชุมชนชาวแพ เพื่อศึกษาการปรับตัวของชุมชนชาวแพและเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการปรับตัวของชุมชนชาวแพ ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ในการสัมภาษณ์เชิงลึกอันเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีคำถามชัดเจนและมีลักษณะปลายเปิดสำหรับประเด็นที่อาจเกิดจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพิ่มเติม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) และขั้นตอนที่สองเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยกรอบแนวคิดและวิธีการที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดของเครื่องมือการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากการค้นคว้าหนังสือ รายงานการวิจัย ตำรา บทความวิจัย วิทยานิพนธ์และวารสารทางวิชาการต่างๆ ทั้งเอกสารภาษาไทยและเอกสารต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีการปรับตัว

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบปฐมภูมิ คือ การเก็บข้อมูลโดยตรงจากภาคสนาม ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ออกไปทำหน้าที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนั้นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่ตี คือ ตัวผู้วิจัย (ชาย โพรธิสิตา, 2562)

ตรวจสอบข้อมูลว่าได้มา มีความถูกต้องครบถ้วนและครอบคลุมที่สามารถตอบตามประเด็นคำถามและตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่สำคัญได้หรือไม่ เมื่อข้อมูลมีความครบถ้วนแล้วผู้วิจัยควรทำการตรวจสอบต่อไปว่ามีความน่าเชื่อถือและแม่นยำตรงหรือไม่ โดยวิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าหรือตรวจสอบที่มาของข้อมูลจากหลายแหล่ง (triangulation) โดยการตรวจสอบจากแหล่งที่มาของข้อมูลในด้านตัวบุคคล อันหมายถึง การตรวจสอบว่าหากผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนข้อมูลที่ได้จะยังเหมือนเดิมหรือไม่ ในด้านเวลาอันหมายถึง ต้องตรวจสอบข้อมูลในช่วงเวลาที่แตกต่างกันเพื่อให้ทราบว่าข้อมูลที่ได้รับในช่วงเวลาต่าง ๆ นั้นเหมือนกันหรือไม่และในด้านสถานที่ คือ ผู้วิจัยต้องทำการตรวจสอบในสถานที่ที่แตกต่างกันด้วยว่าจะได้ข้อมูลที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันหรือไม่ (ชาย โพรธิสิตา, 2562)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมส่วนใหญ่ที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตลอดเวลาหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูล กล่าวคือ ภายหลังจากการเก็บข้อมูลจะมีการถอดเทปและสรุปข้อมูลจากการจดบันทึกภาคสนามจากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์โดยในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ (ชาย โพรธิสิตา, 2562)

1) การจัดระเบียบข้อมูล เป็นกระบวนการจัดการกับข้อมูลที่ได้มาจากหลากหลายวิธีให้อยู่ในรูปของเอกสารที่เป็นระบบระเบียบและสามารถตรวจสอบความถูกต้องและความเชื่อถือได้ง่ายโดยการการจัดระบบของหัวข้อและจำแนกหมวดหมู่หรือประเภทข้อความสร้างกระบวนการให้รหัสข้อมูล โดยทำการนำข้อมูลที่ได้มาทำการตรวจสอบ เปรียบเทียบ กำหนดกรอบแนวคิดและจัดหมวดหมู่ของข้อมูลเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่ที่เป็นเหตุเป็นผลแก่กันในลักษณะแบบจำลองมโนทัศน์ซึ่งประกอบไปด้วยเงื่อนไข ปรัชญาการณ บิริบท เงื่อนไขสนับสนุนให้เกิดการกระทำปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นและผลที่เกิดขึ้นตามมาอย่างต่อเนื่อง

2) การแสดงข้อมูล เป็นการนำเอาหน่วยข้อมูลที่แยกหรือแตกออกเป็นส่วนย่อยๆ และให้รหัสเรียบร้อยแล้วกลับมารวมเข้ากันใหม่ ให้เป็นกลุ่มตามประเด็น/หัวข้อของการวิเคราะห์

การหาข้อสรุปและการตีความ เป็นกระบวนการหาข้อสรุปและตีความหมายของข้อค้นพบที่ได้จากการจัดระเบียบข้อมูลและการแสดงข้อมูลตามกรอบแนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย กล่าวคือ ผลจากการจัดกลุ่มประเภทข้อมูลจะทำให้เห็นแบบแผนของความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์การปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวแพ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก รวมถึงปัจจัยสำคัญต่างๆที่เกี่ยวข้องโดยจะมีการใช้โปรแกรม Microsoft Word เป็นเครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์ รวมถึงการตรวจสอบว่าข้อสรุปมีความถูกต้องตรงตามประเด็นและมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใดด้วย

3) การวิเคราะห์ผู้วิจัยจะใช้ตารางเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ในกรอบของความสัมพันธ์และมีความเชื่อมโยงที่ทำให้มองเห็นภาพของความแตกต่างบริบทและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง กิจกรรม ปฏิสัมพันธ์ต่างๆหรือผลที่เกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กันภายในปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษาเพื่อศึกษาพัฒนาการของชุมชนชาวแพ เพื่อศึกษาการปรับตัวของชุมชนชาวแพและเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการปรับตัวของชุมชนชาวแพ

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับด้านการดำเนินชีวิตชุมชนชาวแพหมู่บ้านคลองโคกข่าง จังหวัดพิษณุโลก โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 บริบทพัฒนาการของชุมชนชาวแพ

ส่วนที่ 2 การปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวแพ

ส่วนที่ 3 ความต้องการและแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวแพ

ส่วนที่ 1 บริบทพัฒนาการของชุมชนชาวแพ

บริบทของชุมชนชาวแพ

อดีตชุมชนบ้านเรือนแพ เป็นชุมชนลอยน้ำที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของพิษณุโลก ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เพราะเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งและธุรกิจน้ำ โดยการติดต่อการค้ากับจังหวัดในกลุ่มน้ำเจ้าพระยา ล้านช้าง และเมืองอำเภอลำนาถะวันออก นอกจากนั้นพ่อค้าในท้องถิ่นยังพายเรือเพื่อนำสินค้าของตนไปค้าขายที่พิษณุโลกและเดินทางไปนำสินค้าไปค้าขายกับเมืองอื่นๆ จึงกล่าวได้ว่าในสมัยก่อนชุมชนเรือนแพเป็นชุมชนที่มีความสำคัญแต่ในปัจจุบัน เนื่องจากความสะดวกของการขนส่งทางบก การขนส่งทางน้ำจึงไม่มี

นัยสำคัญ ชุมชนบ้านชาวแพหมู่ที่ 10 ตำบลอรุณภูมิ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลกเป็นพื้นที่ราบลุ่มมีลำคลองโคกช้างเป็นหลักเดิมหมู่ที่ 10 รวมอยู่กับหมู่ที่ 2 ตำบลอรุณภูมิต่อมาในวันที่ 6 กันยายน พ.ศ.2547 ได้แยกออกจากหมู่ที่ 3 มาตั้งใหม่เป็นหมู่ที่ 10 (บ้านชาวแพ) เนื่องจากมีประชากรเพิ่มมากขึ้นโดยที่ตั้งของหมู่บ้านทิศเหนือติดต่อกับเขตหมู่ที่ 5 (บ้านคลองมหาตมไทย) และเขตหมู่ที่ 6 (บ้านหนองปลาตัว) ทิศใต้ติดต่อกับถนนพิษณุโลก - วังทองและเขตหมู่ที่ 3 (บ้านโคกช้าง) ทิศตะวันออกติดต่อกับเขตตำบลสมอแขและบ้านโคกช้าง ทิศตะวันตกติดต่อกับเขตตำบลในเมือง (ปริมณฑล) ภายในชุมชนมีกลุ่มกองทุนและองค์กรต่างๆ เช่น กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน ในอดีตชุมชนชาวแพได้อาศัยอยู่เรือนแพติดริมแม่น้ำน่านมีความไม่แน่นอนอะไรหลายอย่างในเรื่องของน้ำขึ้น-น้ำลง ที่ต้องคอยระวังอยู่ตลอดเวลาและในช่วงหน้าฝนที่ระดับน้ำก็จะมี การเพิ่มขึ้น ชาวแพจะต้องมัดเชือกติดกับเรือนแพเพื่อกันไม่ให้เรือนแพลอยไปกับสายน้ำ รวมถึงการอยู่ในเรือนแพไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกหลายอย่างเช่น ไม่มีห้องน้ำและห้องส้วม เวลาอาบน้ำหรือใช้ห้องส้วมก็จะอาบน้ำหรือปล่อยสิ่งปฏิกูลลงในแม่น้ำเลยเพราะอยู่ในเรือนแพไม่มีประปาใช้ ไม่มีห้องส้วมที่ถูกสุขลักษณะแต่ว่าคนที่นั่นเคยชินกับการมีวิถีชีวิตเรือนแพเพราะอยู่ในเรือนแพมาตั้งแต่เกิด รวมถึงจะต้องมีการเปลี่ยนแพไม้ไผ่ทุก 3 ปีเพราะมีอายุการใช้งานได้ไม่นานทำให้คนในชุมชนชาวแพจะต้องมีเงินสำรองในการเสียค่าใช้จ่ายซื้อลำไม้ไผ่ที่มีราคาแพงเพื่อยัดไม้ไผ่เปลี่ยนเข้าไปใหม่เพื่อให้แพมีอายุการใช้งานเพิ่มมากขึ้น ในปัจจุบันชุมชนบ้านชาวแพได้รับคำสั่งย้ายจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลกให้ไปอยู่อาศัยในที่ดินจัดสรรจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก ที่ชุมชนบ้านชาวแพหมู่ที่ 10 ตำบลอรุณภูมิ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ทำให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น มีห้องน้ำ มีห้องส้วมและน้ำประปาใช้ ไม่ต้องคอยระแวงเรื่องน้ำ ไม่ต้องกังวลเรื่องความปลอดภัยอยู่ตลอดเวลาและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเปลี่ยนแพลำไม้ไผ่ทุกปีที่มีราคาสูง

ส่วนที่ 2 การปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวแพ

จากการสัมภาษณ์ได้มีการสัมภาษณ์ชุมชนชาวแพเกี่ยวกับการปรับตัวด้านการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นคำถามในการนำร่องที่นำไปสู่การตอบคำถามต่างๆ ที่เกี่ยวกับการปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตในประเด็นต่างๆ ซึ่งในตอนนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) บริบทพัฒนาการของชุมชนชาวแพ 2) ปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวแพ 3) ปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวแพ

ผู้ให้ข้อมูล	ประเด็นผลการศึกษาลึก	รายละเอียดผลการศึกษา
	ค่าใช้จ่าย	<p>ปัญหาการลักเด็ก การพนัน การทะเลาะวิวาท เป็นต้น</p> <p>อดีต : ต้องเสียค่าใช้จ่ายทุก 3 ปี เนื่องจากจะต้องเปลี่ยนบวบและลำไม้ไผ่เพื่อยืดอายุการใช้งานของเรือนแพ โดยค่าใช้จ่ายที่เปลี่ยนเรือนแพตกครั้งละ 10,000 บาท</p> <p>ปัจจุบัน : ต้องเสียค่าที่อยู่อาศัยผ่อนชำระเดือนละ 1,300 บาท เป็นระยะเวลา 15 ปีและจ่ายค่าเช่าที่ดินองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก ปีละ 252 บาท</p>
<p>คนที่ 2 (นาง B นามสมมติ)</p> <p>ลักษณะผู้ให้ข้อมูล</p> <p>เพศหญิง อายุ 32 ปี</p> <p>ผมยาว ผิวขาวเหลือง</p> <p>รูปร่างสั้นท้วม</p>	<p>ที่อยู่อาศัย</p> <p>การดำเนินชีวิต</p>	<p>อดีต : อาศัยอยู่ในเรือนแพริมแม่น้ำน่าน เรือนแพไม่ค่อยมั่นคงแข็งแรง ต้องเปลี่ยนบวบและลำไม้ไผ่ทุก 3 ปี</p> <p>ปัจจุบัน : อาศัยอยู่ในชุมชนชาวแพบ้านคลองโคกช้าง ที่อยู่อาศัยเป็นบ้านแฝดสองชั้นมีความมั่นคง แข็งแรง</p> <p>อดีต : มีความยากลำบากในการดำเนินชีวิตเนื่องจากไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกหลายอย่าง เช่น ไม่มีห้องน้ำและห้องส้วมที่ถูกสุขลักษณะ ไม่มีน้ำประปาใช้แต่ใช้น้ำจากแม่น้ำ โดยใช้สารส้มแกว่งเพื่อให้สิ่งสกปรก</p>

ผู้ให้ข้อมูล	ประเด็นผลการศึกษาลึก	รายละเอียดผลการศึกษา
ความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต		<p>ตกตะกอน เวลาใช้ห้องส้วมก็จะปล่อยสิ่งปฏิกูลลงในแม่น้ำ</p> <p>ปัจจุบัน : มีความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตมากขึ้นเนื่องจากมีห้องน้ำ มีห้องส้วมและมีน้ำประปาที่สะอาดใช้</p> <p>อดีต : ต้องคอยระวังน้ำขึ้น – น้ำลงอยู่ตลอดเวลาและในช่วงหน้าฝนต้องมีการมัดเชือกติดกับแพเนื่องจากระดับน้ำเพิ่มขึ้นและมีกระแสน้ำเชี่ยวต้องคอยระวังเรือแพลอยไปกับสายน้ำ</p> <p>ปัจจุบัน : ต้องคอยระวังปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชนทำให้สภาพแวดล้อมในชุมชนไม่ดี เช่น ปัญหายาเสพติด, ปัญหาการลักเด็ก, การพนัน, การทะเลาะวิวาท เป็นต้น</p>
ค่าใช้จ่าย		<p>อดีต : ต้องเสียค่าใช้จ่ายทุก 3 ปี เนื่องจากจะต้องเปลี่ยนบวบและลำไม้ไผ่เพื่อยึดอายุการใช้งานของเรือแพ โดยค่าใช้จ่ายที่เปลี่ยนเรือแพตกครั้งละ 10,000 บาท</p> <p>ปัจจุบัน : ต้องเสียค่าที่อยู่อาศัยผ่อนชำระเดือนละ 1,300 บาท เป็นระยะเวลา 15 ปีและจ่ายค่าเช่าที่ดินองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก ปีละ 252 บาท</p>

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 2 ปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวแพ

ผู้ให้ข้อมูล	ประเด็นผลการศึกษาหลัก	รายละเอียดผลการศึกษา
คนที่ 1 (นางสาว A นามสมมุติ) ลักษณะผู้ให้ข้อมูล เพศหญิง อายุ 27 ปี ผมหยาว ผิวสีแทน รูปร่างอวบ	ด้านการดำเนินชีวิต	<p>- มีการปรับตัวของการใช้ชีวิตกับชุมชนใหม่เนื่องจากอดีตเคยอยู่ชุมชนชาวแพที่มีแต่เรือญาติพี่น้องใกล้ชิดสนิทกัน มีการพึ่งพาอาศัยกันแต่ในปัจจุบันเป็นชุมชนที่ต่างคนต่างอยู่มีความสัมพันธ์แบบผิวเผิน</p> <p>- มีการปรับตัวกับปัญหาสภาพแวดล้อมต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนที่มีผลต่อการปรับตัวในการใช้ชีวิต เช่น การทะเลาะวิวาท ยาเสพติด ลักเด็ก การพนัน</p>
	ด้านความเชื่อ, ความรู้สึก	- มีการปรับตัวด้านความเชื่อในการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวกับการขอขมาเจ้าแม่คงคาที่นำน้ำมาใช้ชำระล้างหรือหิ้งสิ่งสกปรกลงในแม่น้ำลำคลองแต่ปัจจุบันผู้ให้สัมภาษณ์ไม่นำคติความเชื่อมาถืออิทธิพลกับการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน
	ด้านบทบาทหน้าที่	- ชาวแพทุกคนมีการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ให้เป็นไปตามสังคมชุมชนที่เป็นอยู่โดยทุกคนจะมีหน้าที่และความรับผิดชอบเป็นของตนเอง เช่น บทบาทเด็กวัยเรียน บทบาท

ผู้ให้ข้อมูล	ประเด็นผลการศึกษหลัก	รายละเอียดผลการศึกษา
	ด้านความเชื่อ, ความรู้สึก	- มีการปรับตัวด้านความเชื่อในการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวกับการขอขมาเจ้าแม่คงคาที่นำน้ำมาใช้ชำระล้างหรือทิ้งสิ่งสกปรกลงในแม่น้ำลำคลองแต่ปัจจุบันความรู้สึกของผู้ให้สัมภาษณ์ยังคงมีคติความเชื่อและความรู้สึกเกี่ยวกับการขอขมาเจ้าแม่คงคาดังเดิม
	ด้านบทบาทหน้าที่	- ชาวแพทุกคนมีการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ให้เป็นไปตามสังคมชุมชนที่เป็นอยู่โดยทุกคนจะมีหน้าที่และความรับผิดชอบเป็นของตนเอง เช่น บทบาทเด็กวัยเรียน บทบาทผู้สูงอายุ (ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อมูลในช่วงยังอยู่บทบาทวัยเรียน)
	ด้านการพึ่งพาอาศัย	- มีการปรับตัวกับสังคมในชุมชนที่มีความห่างเหิน ไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์กัน มีความสัมพันธ์แบบผิวเผินไม่ค่อยมีการพึ่งพาอาศัยระหว่างกันใช้ชีวิตต่างคนต่างอยู่ซึ่งแตกต่างจากอดีตที่มีความคุ้นเคยใกล้ชิดสนิทกันที่อาศัยอยู่ด้วยกันเป็นแบบชุมชนเครือญาติ

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการปรับตัวของชุมชน
ชาวแพ

ผู้ให้ข้อมูล	ประเด็นผลการศึกษา หลัก	รายละเอียดผลการศึกษา
<p>คนที่ 1 (นางสาว A นามสมมุติ) ลักษณะผู้ให้ข้อมูล เพศหญิง อายุ 27 ปี umpyaw ผิวสี แพน รูปปร่างอวบ</p>	สภาพแวดล้อมชุมชน	- สภาพแวดล้อมของหมู่บ้านไม่ดี ไม่มีความเป็นส่วนตัวเนื่องจากบ้านในหมู่บ้านเป็นบ้านสองชั้นติดกันแออัดและมีปัญหาสังคมต่างๆ เกิดขึ้น เช่น ยาเสพติด การลักเด็กในหมู่บ้าน และความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นแบบ ผิวผืนต่างคนต่างอยู่ ไม่ค่อยพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งแตกต่างจากชุมชนชาวแพในอดีตที่มีการพึ่งพาอาศัยกันเนื่องจากอยู่กันเป็นเครือญาติ แตกต่างกับปัจจุบันที่มีชาวแพหลากหลายท้องที่มารวมตัวกันย้ายมาอยู่อาศัยหมู่บ้านแห่งใหม่ทำให้มีวิถีชีวิตแตกต่างไปจากเดิม
<p>คนที่ 2 (นาง A นามสมมุติ) ลักษณะผู้ให้ข้อมูล เพศหญิง อายุ 32 ปี umpyaw ผิวขาว เหลือง รูปปร่าง สันทัด</p>	สภาพแวดล้อมชุมชน	- สภาพแวดล้อมของหมู่บ้านไม่ดี ไม่มีความเป็นส่วนตัวเนื่องจากบ้านในหมู่บ้านเป็นบ้านสองชั้นติดกันแออัดและมีปัญหาสังคมต่างๆ เกิดขึ้น เช่น ยาเสพติด, การลักเด็กในหมู่บ้าน และความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นแบบ ผิวผืนต่างคนต่างอยู่ ไม่ค่อยพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งแตกต่างจากชุมชนชาวแพในอดีตที่มีการพึ่งพาอาศัยกันเนื่องจากอยู่กันเป็นเครือญาติ แตกต่างกับปัจจุบันที่มีชาวแพหลากหลายท้องที่มารวมตัวกันย้ายมาอยู่อาศัยหมู่บ้านแห่งใหม่ทำให้มีวิถีชีวิตแตกต่างไปจากเดิม

ส่วนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการปรับตัวของชุมชนชาวแพ

สำหรับปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการปรับตัวของชุมชนชาวแพเพื่อที่ที่ต้องการศึกษาหาความต้องการของชุมชนชาวแพและแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตซึ่งในส่วนนี้แบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ 1. ด้านเศรษฐกิจ 2. ด้านสังคม 3. ด้านจิตใจ 4. ด้านบริการสาธารณะ 5. ด้านความปลอดภัยในการใช้ชีวิต

1. ด้านเศรษฐกิจ ผลการศึกษาพบว่า ด้านเศรษฐกิจเป็นปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการปรับตัวของชาวแพ เช่น ประชาชนในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีฐานะยากจนและมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

2. ด้านสังคม ผลการศึกษาพบว่า ด้านสังคมเป็นปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการปรับตัวของชาวแพ เช่น สังคมในชุมชนมีความห่างเหิน ไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์กัน มีความสัมพันธ์แบบผิวเผินไม่ค่อยมีการพึ่งพาอาศัยระหว่างกัน ใช้ชีวิตต่างคนต่างอยู่

3. ด้านจิตใจ ผลการศึกษาพบว่า ด้านจิตใจเป็นปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการปรับตัวของชาวแพ เช่น ประชาชนในชุมชนไม่ค่อยสามัคคีกัน ไม่ค่อยเห็นอกเห็นใจกัน

4. ด้านบริการสาธารณะ ผลการศึกษาพบว่า ด้านบริการสาธารณะเป็นปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการปรับตัวของชาวแพ เช่น ไม่มีแนวทางในการพัฒนาชุมชนเนื่องจากคนชุมชนไม่ค่อยมีส่วนร่วมปฏิสัมพันธ์กันในชุมชนที่จะช่วยบอกปัญหาและความต้องการของชุมชนที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน

5. ด้านความปลอดภัยในการใช้ชีวิต ผลการศึกษาพบว่า ด้านความปลอดภัยในการใช้ชีวิตเป็นปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการปรับตัวของชาวแพ เช่น ในชุมชนมีปัญหาสังคมต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนทำให้สภาพแวดล้อมในชุมชนไม่ดีส่งผลต่อความปลอดภัยในการใช้ชีวิตของชุมชนชาวแพที่เป็นปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการปรับตัว เช่น ปัญหายาเสพติด, ปัญหาการลักเด็ก, การพนัน การทะเลาะวิวาท เป็นต้น โดยมีแนวโน้มที่สร้างปัญหาภายในชุมชน

ผลการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่อง การปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวแพริมแม่น้ำน่าน หมู่บ้านคลองโคกช้าง จังหวัดพิษณุโลก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการของชุมชนชาวแพ 2) เพื่อศึกษาปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวแพ 3) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการปรับตัวของชุมชนชาวแพ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีทั้งหมดจำนวน 2 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ผลการวิจัยเรื่อง การปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวแพริมแม่น้ำน่าน หมู่บ้านคลองโคกข่าง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า พัฒนาการของชุมชนชาวแพ แบ่งออก 3 ส่วนดังนี้

1. บริบทพัฒนาการชุมชนชาวแพตั้งแต่ อดีต-ปัจจุบัน

ในอดีตชุมชนบ้านเรือนแพ เป็นชุมชนลอยน้ำที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของพิษณุโลก ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เพราะเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งและธุรกิจน้ำโดยการติดต่อการค้ากับจังหวัดในลุ่มน้ำเจ้าพระยาล้านช้างและเมืองอำเภอลำนาทาวันออก นอกจากนั้นพ่อค้าในท้องถิ่นยังพายเรือเพื่อนำสินค้าของตนไปค้าขายที่พิษณุโลกและเดินทางไปนำสินค้าไปค้าขายกับเมืองอื่นๆ จึงกล่าวได้ว่าในสมัยก่อนชุมชนเรือนแพเป็นชุมชนที่มีความสำคัญแต่ในปัจจุบันเนื่องจากความสะดวกของการขนส่งทางบกการขนส่งทางน้ำจึงไม่มีความสำคัญ ในอดีตชุมชนชาวแพมีความไม่แน่นอนหลายอย่างในเรื่องของน้ำขึ้น – น้ำลงที่ต้องคอยระมัดระวังอยู่ตลอดเวลาและในช่วงหน้าฝนที่ระดับน้ำจะมีการเพิ่มขึ้นชาวแพจะต้องมัดเชือกติดกับเรือนแพเพื่อกันไม่ให้เรือนแพลอยไปกับสายน้ำรวมถึงการอยู่ในเรือนแพไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกหลายอย่างเช่น ไม่มีห้องน้ำและห้องส้วมเวลาอาบน้ำหรือใช้ห้องส้วมก็จะอาบน้ำจากแม่น้ำหรือปล่อยสิ่งปฏิกูลลงในแม่น้ำเนื่องจากอยู่ในเรือนแพไม่มีประปาใช้ ไม่มีห้องส้วมที่ถูกลักษณะแต่ชุมชนชาวแพเคยชินกับการมีวิถีชีวิตเรือนแพตามดังกล่าวเพราะชาวแพอยู่ในเรือนแพมาตั้งแต่เกิดรวมถึงจะต้องมีการเปลี่ยนแพไม้ไผ่ทุก 3 ปีเพราะมีอายุการใช้งานได้ไม่นานทำให้คนในชุมชนชาวแพจะต้องมีเงินสำรองในการเสียค่าใช้จ่ายซื้อไม้ไผ่ที่มีราคาแพงเพื่อยัดไม้ไผ่เปลี่ยนเข้าไปใหม่เพื่อให้แพมีอายุการใช้งานเพิ่มมากขึ้น ในปัจจุบันชุมชนบ้านชาวแพได้รับคำสั่งย้ายจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลกให้ไปอยู่อาศัยในที่ดินจัดสรรจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลกที่ชุมชนบ้านชาวแพหมู่ที่ 10 ตำบลอรุณภูมิ อำเภอมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ทำให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น มีห้องน้ำ มีห้องส้วมและน้ำประปาใช้ ไม่ต้องคอยระแวงเรื่องน้ำ ไม่ต้องกังวลเรื่องความปลอดภัยอยู่ตลอดเวลาและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเปลี่ยนแพไม้ไผ่ทุกปีที่มีราคาสูง

2. ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินชีวิตชุมชนชาวแพ

จากการย้ายแหล่งที่อยู่อาศัยเดิมของชุมชนชาวแพมาอยู่ในชุมชนแห่งใหม่ ณ บ้านคลองโคกข่าง ปัญหาและอุปสรรคของชุมชนชาวแพ พบว่า มีสภาพแวดล้อมในหมู่บ้านไม่ดี ไม่มีความเป็นส่วนตัวเนื่องจากบ้านในหมู่บ้านเป็นบ้านสองชั้นติดกันแออัดและมีปัญหาเสาพืด มีทารกเด็กในหมู่บ้านรวมถึงปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนจึงเป็นปัญหาและอุปสรรคในการใช้ชีวิตที่

เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมและความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นแบบผิวเผินต่างคนต่างอยู่ ไม่ค่อยพึ่งพาอาศัยกันซึ่งแตกต่างจากชุมชนชาวแพในอดีตที่มีการพึ่งพาอาศัยไปมาหาสู่กันเนื่องจากอยู่กันเป็นเครือญาติซึ่งแตกต่างกับปัจจุบันที่มีคนหลากหลายท้องที่มารวมตัวกันย้ายมาอยู่อาศัยหมู่บ้านแห่งใหม่ทำให้วิถีชีวิตและรูปแบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนแตกต่างไปจากเดิม

3. นโยบายของจังหวัดกับการเคลื่อนย้ายไปชุมชนใหม่กับการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิต
องค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลกได้มีนโยบายให้ชุมชนชาวแพได้เคลื่อนย้ายแหล่งที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ที่เป็นที่ดินที่ได้รับการจัดสรรให้ชุมชนชาวแพจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลกที่มีชื่อว่า หมู่บ้านคลองโคกช้าง โดยทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลกได้ให้เหตุผลว่าต้องการปรับทิวทัศน์ที่อยู่อาศัยเดิมของชุมชนชาวแพเนื่องจากชุมชนชาวแพได้สร้างความสกปรกลงในแม่น้ำซึ่งเป็นปัญหาที่ไม่สามารถจัดการได้ โดยชาวแพต้องจ่ายค่าก่อสร้างบ้านพักซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยผ่อนชำระเดือนละ 1,300 บาท เป็นระยะเวลา 15 ปี และจ่ายค่าเช่าที่ดินให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก ปีละ 252 บาททำให้การดำเนินชีวิตของชาวแพเปลี่ยนแปลงไปมีความสะดวกสบายยิ่งขึ้นเพราะมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตแต่ก็มีชาวแพบางส่วนที่ไม่ยอมย้ายมาอยู่หมู่บ้านใหม่แต่ถูกย้ายให้มาอยู่ริมแม่น้ำเนื่องจากการให้การดำเนินชีวิตของเขาเปลี่ยนแปลงไปเพราะเคยชินกับวิถีชีวิตดั้งเดิมและพวกเขาก็มีอาชีพที่เกี่ยวกับการหาปลา ขายปลา

จากการศึกษาการปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวแพริมแม่น้ำน่าน หมู่บ้านคลองโคกช้าง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า การปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวแพมีการปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตที่สามารถแบ่งได้ออกเป็น 4 ด้านดังนี้

1. ด้านการดำเนินชีวิต

การปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวแพ พบว่า ไม่ค่อยได้ปรับตัวมากเนื่องจากชาวแพเคยอาศัยอยู่ในเรือแพที่มีความยากลำบากมาก่อนส่งผลให้การย้ายมาอยู่ชุมชนแห่งใหม่จึงทำให้ไม่ต้องปรับตัวมากนักแต่ก็ยังคงมีในส่วนของ การปรับตัวในด้านการใช้ชีวิตกับชุมชนใหม่ที่มีชาวแพที่เคยอาศัยอยู่ในเรือแพจากหลายท้องที่มารวมตัวอยู่ด้วยกันทำให้สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่แตกต่างจากเดิมเนื่องจากอดีตเคยอยู่ชุมชนชาวแพที่มีแต่เครือญาติพี่น้องใกล้ชิดสนิทกัน มีการพึ่งพาอาศัยไปมาหาสู่กันแต่ในปัจจุบันจะเป็นชุมชนที่ต่างคนต่างอยู่มีความสัมพันธ์แบบผิวเผิน มีรูปแบบลักษณะความสัมพันธ์แบบเพื่อนบ้านหรือเพื่อนร่วมงานเท่านั้น รวมถึงมี

ปัญหาสภาพแวดล้อมต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนที่มีผลต่อการปรับตัวในการใช้ชีวิต เช่น การทะเลาะวิวาท, ยาเสพติด, ลักเด็ก, การพนัน เป็นต้น

2. ด้านความเชื่อ, ความรู้สึก

ในอดีตชาวแพเคยมีความเชื่อเกี่ยวกับวิถีชีวิตที่อยู่กับแม่น้ำที่จะปรากฏให้เห็นในช่วงเวลาเทศกาลวันลอยกระทงซึ่งจะมีการขอขมาเจ้าแม่คงคาที่ได้มีการนำน้ำมาใช้ชำระล้างหรือทิ้งสิ่งสกปรกลงในแม่น้ำลำคลองแต่ในปัจจุบันในการปรับตัวด้านความเชื่อ, ความรู้สึกที่มีความเชื่อเกี่ยวกับวิถีชีวิตที่อยู่กับแม่น้ำขึ้นอยู่กับความเชื่อของแต่ละบุคคล

3. ด้านบทบาทหน้าที่

ชาวแพทุกคนมีการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ให้เป็นไปตามสังคมชุมชนที่เป็นอยู่โดยทุกคนจะมีหน้าที่และความรับผิดชอบเป็นของตนเอง เช่น บทบาทเด็กวัยเรียน บทบาทผู้สูงอายุ บทบาทวัยเรียน เป็นต้น

4. ด้านการพึ่งพาอาศัย

การปรับตัวด้านพึ่งพาอาศัยกันในปัจจุบันจะเป็นการปรับตัวที่แตกต่างไปจากอดีต ซึ่งสังคมในชุมชนมีความห่างเหิน ไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์กัน มีความสัมพันธ์แบบผิวเผิน ไม่ค่อยมีการพึ่งพาอาศัยไปมาหาสู่ระหว่างกันดังเดิมเหมือนในอดีต คนในชุมชนใช้ชีวิตต่างคนต่างอยู่เนื่องจากปัจจุบันในสังคมชุมชนชาวแพในที่แห่งใหม่มีคนหลากหลายท้องถิ่นที่เคยอาศัยอยู่ในเรือนแพมารวมตัวกันอยู่ในหมู่บ้านจึงไม่ค่อยมีความคุ้นเคยใกล้ชิดสนิทสนมกันดังวิถีชีวิตชุมชนชาวแพในอดีตที่อาศัยอยู่ด้วยกันเป็นชุมชนเครือญาติ

จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวแพริมแม่น้ำน่าน หมู่บ้านคลองโคกข่าง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตชุมชนชาวแพ สามารถแบ่งได้ออกเป็น 5 ด้านดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ประชาชนในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีฐานะยากจนและมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ขึ้นในชุมชนทำให้สภาพแวดล้อมในชุมชนไม่ดี เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาการลักเด็ก การพนัน การทะเลาะวิวาท เป็นต้น ซึ่งส่งผลการปรับตัวของชาวแพ

2. ด้านสังคม พบว่า สังคมในชุมชนมีความห่างเหิน ไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์กัน มีความสัมพันธ์แบบผิวเผินไม่ค่อยมีการพึ่งพาอาศัยระหว่างกัน ใช้ชีวิตต่างคนต่างอยู่ส่งผลให้ชาวแพมีปัญหาในการปรับตัวที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

3. ด้านจิตใจ พบว่า สังคมในชุมชนมีความห่างเหิน ไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์กันใช้ชีวิตต่างคนต่างอยู่ส่งผลให้ไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในชุมชนทำให้ชาวแพมีปัญหาในการปรับตัว

4. ด้านการบริการสาธารณะ พบว่า สังคมในชุมชนไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆในชุมชน ไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์กันใช้ชีวิตต่างคนต่างอยู่ส่งผลให้ไม่มีแนวทางในการพัฒนาชุมชนที่ชาวแพจะต้องได้มีส่วนร่วมและบอกปัญหาความต้องการของชุมชนเพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนและปัญหาดังกล่าวยังส่งผลให้ชาวแพมีปัญหาในการปรับตัว

5. ด้านความปลอดภัยในการใช้ชีวิต พบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและมีปัญหาสังคมต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนทำให้สภาพแวดล้อมในชุมชนไม่ดี เช่น ปัญหายาเสพติด, ปัญหาการลักเด็ก, การพนัน การทะเลาะวิวาท เป็นต้น ซึ่งมีแนวโน้มที่สร้างปัญหาภายในชุมชนและส่งผลต่อการปรับตัวการดำเนินชีวิตในเรื่องของความปลอดภัยในการใช้ชีวิตของชาวแพ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินงานวิจัยในการศึกษาครั้งนี้ จึงนำไปสู่ข้อสรุปที่ได้จากการประมวลข้อมูลจาก แนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ผนวกเข้ากับบทสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล โดยแบ่งออกตามวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา ได้แก่ เพื่อศึกษาพัฒนาการของชุมชนชาวแพ เพื่อศึกษาปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวแพและเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการปรับตัวของชุมชนชาวแพ สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

จากการศึกษารูปแบบการปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวแพ หมู่บ้านคลองโคกข่าง จังหวัดพิษณุโลก โดยพบรูปแบบการปรับตัวของกลุ่มชุมชนชาวแพมีปัจจัยหลายด้านที่ส่งผลให้ชุมชนชาวแพต้องมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ได้แก่ 1. ด้านการดำเนินชีวิต เกี่ยวข้องกับเรื่องของการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวแพที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมด้านที่อยู่อาศัยในแม่น้ำสู่พื้นที่จัดสรรของรัฐ 2. ด้านความเชื่อและความรู้สึก เกี่ยวข้องกับความเชื่อและความรู้สึกของชุมชนชาวแพที่ยังคงมีการยึดติดกับความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตที่อยู่กับแม่น้ำคงคา 3. ด้านบทบาทหน้าที่ เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของชุมชนชาวแพที่จะต้องปรับตัวให้เป็นที่ตามสังคมชุมชนที่เป็นอยู่โดยทุกคนจะมีหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละบุคคลในการดำเนินชีวิต 4. ด้านการพึ่งพาอาศัย เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงจากความสัมพันธ์แบบญาติพี่น้องสู่ลักษณะความสัมพันธ์แบบเพื่อนบ้านมากขึ้น

จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวแพริมแม่น้ำน่าน จากการศึกษา ได้แก่ 1. ด้านเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆเกิดขึ้นในชุมชนและส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในชุมชนที่มีผลต่อการปรับตัวของชุมชนชาวแพ 2. ด้านสังคม เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อให้ชุมชนชาวแพมีปัญหาในการปรับตัวด้านสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม 3. ด้านจิตใจ เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อให้ชุมชนชาวแพมีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ที่แตกต่างไปจากเดิม 4. ด้านบริการสาธารณะ เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อให้ชุมชนชาวแพมีปัญหาในการพัฒนาชุมชนร่วมกันและไม่ได้มีส่วนร่วมในการบอกถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน 5. ด้านความปลอดภัยในการใช้ชีวิต เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อให้ชุมชนชาวแพมีปัญหาสังคมต่างๆเกิดขึ้นในชุมชนและมีแนวโน้มที่สร้างปัญหาภายในชุมชนและส่งผลกระทบต่อการปรับตัวการดำเนินชีวิตในเรื่องของความปลอดภัยในการใช้ชีวิตของชาวแพ

จากการศึกษาในพื้นที่สัมภาษณ์ชาวแพ (ผู้ให้สัมภาษณ์) จำนวน 2 ท่าน เมื่อได้พิจารณาโดยรวมจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่า ประชาชนชาวแพส่วนใหญ่ที่ได้ย้ายแหล่งที่อยู่อาศัยมาอยู่ที่ชุมชนแห่งใหม่ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและประชาชนในชุมชนรู้สึกพอใจกับที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน เนื่องจากมีบ้านเป็นของตนเองและมีแหล่งที่อยู่อาศัยที่มีความมั่นคงแข็งแรงมากกว่าการอาศัยอยู่ในเรือนแพในอดีต แต่ปัจจุบันถึงแม้ว่าชาวแพจะมีแหล่งที่อยู่อาศัยที่มั่นคงแข็งแรง มีบ้านเป็นของตนเองและความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น แต่ก็ยังมีปัญหาในการปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตในประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้น เนื่องจากในหมู่บ้านชุมชนชาวแพมีผู้คนที่เคยอาศัยอยู่ในเรือนแพจากหลายท้องที่มารวมตัวอยู่ด้วยกันในหมู่บ้านแห่งใหม่ โดยมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมซึ่งแตกต่างจากวิถีชีวิตของชาวแพในอดีตรวมถึงการเกิดปัญหาสังคมต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งส่งผลกระทบต่อการปรับตัวของชุมชนชาวแพและยังเป็นปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขมากเท่าที่ควร ส่วนมากปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนคนในชุมชนส่วนใหญ่จะเพิกเฉยและปล่อยปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนผ่านไป ซึ่งปัญหาตามดังกล่าวยังคงเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและยังส่งผลกระทบต่อการปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวแพ ณ หมู่บ้านคลองโคกข้าง ตำบลอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก

ดังนั้น การปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวแพ ณ หมู่บ้านคลองโคกข้าง ตำบลอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก มีความสอดคล้องกับทฤษฎีการปรับตัวของรอย (Roy's Adaptation Model) โดยแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีนี้คือ แนวคิดนี้เชื่อว่าระบบการปรับตัวของบุคคลเป็น

ระบบเปิด ภายในมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดนิ่งมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกตลอดเวลา โดยรอมองว่าบุคคลประกอบด้วยกาย จิตและสังคม มีความเป็นองค์รวมไม่สามารถแยกจากกันได้เพื่อความปกติสุขหรือภาวะสุขภาพที่ดี ซึ่งการปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวแพ ณ หมู่บ้านคลองโคกข่าง ตำบลอรุณภูมิ จังหวัดพิษณุโลกนั้นมีความสอดคล้องกับทฤษฎีนี้ เนื่องจากมนุษย์เราทุกคนจะต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา โดยมนุษย์จะประกอบไปด้วยกาย จิตและสังคม มีความเป็นองค์รวมไม่สามารถแยกจากกันได้ ส่งผลให้ชุมชนชาวแพจะต้องมีการปรับตัวต่อการดำเนินชีวิตของตนเองเพื่อความอยู่รอดและเพื่อความปกติสุขหรือภาวะสุขภาพที่ดี โดยจะต้องปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยแห่งใหม่และปรับตัวกับวิถีชีวิตสภาพแวดล้อมที่แตกต่างจากเดิมรวมถึงการปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตในประเด็นอื่นๆ ส่งผลให้ชาวแพมีรูปแบบการปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตออกมาได้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการดำเนินชีวิต ด้านความเชื่อและความรู้สึก ด้านบทบาทหน้าที่และด้านการพึ่งพาอาศัย ตามที่ได้กล่าวไปข้างต้นการปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวแพ ณ หมู่บ้านคลองโคกข่าง ตำบลอรุณภูมิ จังหวัดพิษณุโลกนั้นมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการปรับตัวของรอย (Roy's Adaptation Model) และสอดคล้องกับรูปแบบการปรับตัวด้านการดำเนินชีวิต 4 ด้าน เพราะฉะนั้น การปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวแพมีความเกี่ยวข้องกับคนและสภาพแวดล้อม แต่อาจจะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหรือข้อจำกัดบางอย่าง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนควรมีการพัฒนาชุมชนและส่งเสริมอาชีพของคนในชุมชนเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ของครัวเรือนนอกจากการประกอบอาชีพหลักของคนในชุมชน
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมในการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อกระตุ้นให้คนในชุมชนมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีกิจกรรมหรือแนวทางในการพัฒนาชุมชนเพื่อที่จะส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมและบอกปัญหาความต้องการของชุมชนเพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้น
4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการเข้าไปช่วยเหลือพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน รวมถึงการจัดระเบียบการดูแลอย่างทั่วถึงและดูแลพฤติกรรมของลูกบ้านแต่ละบ้านเพื่อแก้ไข

ปัญหาสังคมต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนที่มีแนวโน้มที่จะสร้างปัญหาภายในชุมชนเพื่อที่จะป้องกันได้ทันทั่วทั้งที่

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการทำวิจัยเชิงคุณภาพเจาะลึกคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนชาวแพที่ย้ายขึ้นมาอยู่บริเวณที่หน่วยงานภาครัฐจัดสรรให้ โดยมีการศึกษาย้อนหลังถึงคุณภาพชีวิตในระหว่างที่อาศัยอยู่ในเรือนแพด้วย

2. ควรมีการทำวิจัยเพื่อสำรวจความพึงพอใจของประชาชนผู้ที่รับผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายเรือนแพริมแม่น้ำน่าน จังหวัดพิษณุโลกทั้งผู้ที่ได้รับผลกระทบทางตรงและผู้ที่รับผลกระทบทางอ้อม

เอกสารอ้างอิง

กันยา สุวรรณแสง. (2536). *จิตวิทยาการศึกษา*. สืบค้น 28 กรกฎาคม 2565, จาก <https://www.rama.mahidol.ac.th>

จุฑามาศ พงษ์สวัสดิ์. (2563). *การปรับตัวในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กรณีศึกษา : การเรียนการสอนภาษารัสเซียในโครงการภาษารัสเซียศึกษา (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษารัสเซีย)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จุมจิตต์ สลัดทุกข์. (2543). *การปรับตัวในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส 2019 กรณีศึกษา : การเรียนการสอนภาษารัสเซียในโครงการรัสเซียศึกษา (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษารัสเซีย)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ดวงมณี นารีนุช และคณะ. (2563). *การปรับตัวด้านเศรษฐกิจชุมชนภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของกลุ่มแม่น้ำโขง*. อานาจเจริญ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว).

ธเนศ แม้นอินทร์. (2563). *การปรับตัวของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 สถาบันเทคโนโลยีจิตรลดา*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาศึกษาทั่วไป สถาบันเทคโนโลยีจิตรลดา.

ธัญมาศ วรงค์สิงหรา. (2547). *การศึกษากระบวนการปรับตัวที่มีประสิทธิผลสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุศุภบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยวัดผลและสถิติการศึกษา)*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

- ธราทิพย์ ภีระบัน. (2556). การปรับตัวด้านอาชีพของเกษตรกรหลังการขายที่ดิน ตำบลแม่ปู่คา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิภา คาภาฑู. (2547). แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการปรับตัว. สืบค้น 28 กรกฎาคม 2565, จาก <https://www.bloggang.com/>
- นิภา นิรายน. (2530). การพัฒนาเครื่องมือวัดความสามารถในการปรับตัวของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลและวิจัยศึกษา). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นุจิราง เอกทอง. (2542). การปรับตัวด้านอาชีพของเกษตรกรหลังการขายที่ดิน ตำบลแม่ปู่คา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นงพนา ลิ้มสุวรรณ. (2542). พัฒนาการทางจิตใจ. สืบค้น 28 กรกฎาคม 2565, จาก <https://www.rama.mahidol.ac.th>
- นพรัตน์ ไชยชนะ. (2563). วิถีชีวิตและการปรับตัวของชาวอีสานย้ายถิ่น: กรณีศึกษาบ้านเจาะเหลาะ ตำบลนาสวน อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี. กาญจนบุรี: มหาวิทยาลัยกาญจนบุรี.
- นภดล หงส์ศรีพันธ์. (2552). การปรับตัวของเกษตรกรกลุ่มเกษตรกรกรรมทางเลือกตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา หมู่บ้านป่าไผ่ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประสพสุข ฤทธิเดช. (2550). การปรับตัวของชุมชนชาวนาในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทศึกษา). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เปล่งศรี ทองอ่อน และคณะ. (2563). การปรับตัวทางเศรษฐกิจของผู้มีรายได้น้อยในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่. เชียงใหม่: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว).
- พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ - ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2532). จิตวิทยาการศึกษา. สืบค้น 28 กรกฎาคม 2565, จาก <https://www.rama.mahidol.ac.th>
- ไพโรจน์ เดชะรินทร์. (2533). การปรับตัวด้านอาชีพของเกษตรกรหลังการขายที่ดิน ตำบลแม่ปู่คา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

-
- มัณชรี โชติสฐิติ. (2556). *การปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักเรียนไทยในต่างประเทศ* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารประยุกต์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ลักษณา สริวัฒน์. (2544). *การปรับตัวด้านอาชีพของเกษตรกรหลังการขายที่ดิน ตำบลแม่ปูกา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วารินทร์ สายโอบเอื้อ และสุนีย์ ธีรดากร. (2522). *การปรับตัวด้านอาชีพของเกษตรกรหลังการขายที่ดิน ตำบลแม่ปูกา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุนันทา คุ่มเพชร. (2545). *การปรับตัวด้านอาชีพของเกษตรกรหลังการขายที่ดิน ตำบลแม่ปูกา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมนึก สกุลหงส์โสภณ. (2540). *ประสิทธิผลการพยาบาลตามแนวคิดทฤษฎีการปรับตัวของ รอย ต่อการลดความเครียดและเพิ่มความสามารถการปรับตัวของผู้ดูแลผู้ป่วยมะเร็ง ระยะสุดท้าย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- MGR Online. (2019). *Phitsanulok Raft House*. Retrieved 28 July 2022, <https://mgronline.com>
- Northernnewsthailand. (2019). *Phitsanulok Raft House*. Retrieved 28 July 2022, <https://northernnewsthailand.com/>
- Roy. (1999). *Roy's adaptation model*. Retrieved 28 July 2022, <https://www.gotoknow.org/>